

Recreatie in natuurreservaten

door ir E. C. M. Roderkerk

(Directeur van de stichting „Het nationale park de Kennemerduin”)

De gestadige toename van de bevolking van Nederland heeft het onvermijdelijke gevolg, dat de met huizen bebouwde oppervlakte steeds groter wordt, zulks vaak ten koste van natuurschoon. Bovendien brengt de noodzaak tot industrialisatie met zich mede, dat ook als gevolg van uitbreiding en nieuwe vestiging van industrieën veel natuurgebieden verloren gaan. Niet alleen wordt de oppervlakte van de terreinen waar de stadsbewoner en de industrie-arbeider de mogelijkheid tot recreatie kan vinden steeds kleiner: de behoefte aan recreatiegebied neemt steeds toe, als gevolg van het steeds groter aantal personen, dat gedwongen is te leven te midden van huizenmassa's in min of meer geestdodende en enerverende arbeid. Aan deze behoefte wordt weliswaar enigszins tegemoet gekomen door het aanbrengen van gazons en beplantingen en de aanleg van wandelparken, doch deze zijn bij lange na niet voldoende om alle recreatiezoekenden op te vangen. Voor velen is ook een stadspark te kunstmatig om geheel en al de behoefte aan vrije natuur te bevredigen. Het is dus duidelijk, dat men zich in Nederland niet de weelde kan veroorloven om grote gebieden uit een oogpunt van natuurbescherming af te sluiten voor het recreatie zoekende publiek en er hoogstens een beperkt aantal personen in toe te laten. Vooral in het zeer dicht bevolkte Westelijke deel van Nederland zal men natuurgebieden dienstbaar moeten maken aan de recreatie; echter kan men niet volstaan met zonder meer open stellen van een bepaald gebied voor het grote publiek. Dit zou in vele gevallen de ondergang van het natuurreservaat betekenen. Het tourisme moet derhalve in bepaalde banen worden geleid, zodat de schade aan het terrein als natuurreservaat zo klein mogelijk blijft en toch het publiek de indruk

heeft vrij te zijn en zo min mogelijk gebonden aan bepaalde voorschriften. Nog al te veel is men van mening, dat men de natuur kan beschermen met prikkeldraad en bordjes „VERBODEN TOEGANG”. Veel beter is om zoveel mogelijk aan de wensen van het recreatie zoekende publiek tegemoet te komen en hen daarbij af te leiden naar die terreingedeelten, waar voor schade niet gevreesd behoeft te worden. Dat zulks zeer goed mogelijk is, blijkt wel uit de ervaringen, die op dit gebied werden opgedaan in „Het Nationale Park de Kennemerduinen”. De openstelling van dit natuurreservaat als recreatieoord was niet zonder gevaar zowel voor het landschap als voor de daarin voorkomende flora en fauna.

De belangrijkste gevaren zijn:

- 1e. Beschadiging van het plantendek, waardoor ernstige verstuingen kunnen ontstaan.

Het gevolg van een kleine beschadiging kan zijn, dat het zand op die plaats begint te verstuiwen en op deze wijze niet alleen een geheel duin kan worden weggeblazen, maar bovendien de daarachter gelegen min of meer vochtige duinvallei wordt overstoven.

- 2e. Verarming van de fauna, doordat de rust in het terrein te veel wordt verstoord.

In de duinen komen veel vogelsoorten voor, die op de grond nestelen (wulp, scholekster, Kievit, houtsnip, visdiefje, fitis) en wier nesten dus groot gevaar lopen te worden verstoord wanneer het terrein wordt overstroomd met wandelaars, die het in alle richtingen doorkruisen.

Om nu bovengenoemde beschadigingen van het natuurreservaat als zodanig zoveel mogelijk te voorkomen, werden de navolgende maatregelen genomen: In het gehele natuurreservaat is het lopen buiten wegen en paden niet toegestaan. Het spreekt vanzelf, dat zulk een verbod in hoge mate als vrijheidsbeperking gevoeld moet worden, tenzij er voor gezorgd wordt, dat er een uitgebreid net van wandelwegen aanwezig is.

Er werd dus een groot aantal wandelpaden aangelegd met een totale lengte van ruim 80 km en wel in het Zuidelijk deel van de Kennemerduinen, dat grenst aan de brede verkeersweg van Haarlem naar de kust. Dit terreingedeelte is namelijk botanisch en ornithologisch het minst belangrijk. Bovendien heeft het publiek uit de grote steden de neiging om zich vooral niet te ver van de grote wegen te begeven. Het is alsof de stedelingen in het algemeen een zekere angst hebben voor al te grote eenzaamheid en het zijn juist die mensen, van wie, uit onkunde en onachtzaamheid, de meeste schade is te verwachten.

Om verder tegemoet te komen aan de behoefte om in de vrije natuur rond te zwerven, werd op enkele gedeelten met oppervlakten variërend van 2 tot 12 ha toegestaan, ook buiten de paden te lopen. Deze terreingedeelten zijn alle gelegen in de nabijheid van de ingangen en binnen de ongeveer 1 km brede strook langs de zoëven genoemde verkeersweg.

De aantrekkingskracht van dergelijke terreinen wordt niet bepaald door hun grootte, doch veel meer door de mate van afwisseling in begroeiing en terreingesteldheid. Derhalve werden voor deze z.g. speelterreinen gedeelten uitgekozen met talrijke kleine bosjes, kleine hellingen en in het algemeen met zeer sterk wisselende begroeiing. Het is te begrijpen, dat voor bewoners van een vlak land als Nederland het beklimmen van duintoppen grote aantrekkingskracht heeft, doch het zijn juist de duintoppen, die het meest bloot

staan aan het verstui-
vingsgevaar. Naar een
aantal hoge duintoppen
werden derhalve paden
aangelegd en speciale
maatregelen genomen
ter voorkoming van ver-
stuivingen om aan deze
behoefte tegemoet te
komen. Zelfs werd op
één der speelterreinen
een z.g. speelhelling in-
gericht. Hier kan de
jeugd naar hartelust van
een duinhelling afrol-
len. Natuurlijk wordt
deze helling volkomen
verwoest, doch kans op
verstuiving is er niet en
dank zij deze „bliksem-
afleider” worden duin-
hellingen in het overige
terrein gevrijwaard van
ernstige beschadiging.

Een andere, zeer waardevolle „bliksemafleider” is een speelvijver, gelegen op korte afstand van de Bloemendaalse Zeeweg en het kampeerterrein „de Lakens”. Toen deze speelvijver nog niet bestond was het vrijwel onmogelijk om te voorkomen, dat het duinmeer, dat aangelegd werd speciaal ter ver-
rijking van de duinflora en de vogelstand, gebruikt werd voor strandvermaak. Het was ook volkomen te begrijpen, dat men wanneer het aan het strand te koud werd zich sterk aangetrokken voelde tot het brede strand en het heldere, ondiepe water van dit duinmeer. Nu echter de speelvijver gereed is, is speciale bewaking van het duinmeer vrijwel overbodig geworden.

Ten behoeve van wielrijders werden enkele wegen voor dit soort vervoer opengesteld om o.a. hen in de gelegenheid te stellen dwars door het natuur-
reservaat het strand te bereiken.

Van zeer groot belang is het, dat het wegdek van deze rijwielpaden van uitstekende kwaliteit is. Immers, is een rijwielpad moeilijk berijdbaar, dan komt men er gemakkelijker toe af te stappen en in het omringende terrein rond te zwerven. Thans echter is het rijden op deze paden zo aangenaam mogelijk gemaakt, waardoor men in het algemeen door rijdt tot het einddoel: het strand of één der speelterreinen.

Hoe effectief al deze maatregelen zijn blijkt uit het feit, dat 80 à 90 % van de bezoekers aan dit natuurreservaat niet verder komt dan de ongeveer 1 km

brede strook langs de grote verkeersweg (en dan zich nog voornamelijk ophoudt op de speelterreinen) of zich via deze strook of via de rijwielpaden begeeft naar het strand. En toch heeft men beslist niet het gevoel hiertoe op enigerlei wijze gedwongen te worden of verhinderd te worden bepaalde wegen van het natuurreservaat te bezoeken.

Degenen, die rondzwerven door het gehele reservaat, zijn als regel de natuurkenners en -liefhebbers, door wie in het algemeen weinig beschadigd wordt, omdat zij de waarde van het terrein kennen en het als een groot voorrecht beschouwen er te mogen wandelen.

Een belangrijk punt is verder ook een tactvol optreden van het bewakend personeel. De belangrijkste taak van de bewakers is het opvoeden van het publiek door uit te leggen waarom bepaalde handelingen schadelijk zijn voor natuurschoon, flora en fauna. Zonder meer verbieden, heeft een averechtse uitwerking en geeft de bezoekers het onaangename gevoel dat zij voortdurend door het personeel op de vingers gekeken worden.

Om dezelfde reden is het nodig om de bordjes met „VERBODEN...” te laten verdwijnen. Veel effectiever zijn de borden, zoals er thans een aantal in de Kennemerduinen geplaatst is. Het woord „verboden” komt er niet op voor, doch in woord en beeld wordt een beroep gedaan op de bezoeker en duidelijk gemaakt, waarom dit beroep wordt gedaan.

Het zal uiteraard niet mogelijk zijn om voor elk natuurreservaat, dat opengesteld wordt voor het publiek, dezelfde regelingen te treffen ter beveiliging van het natuurschoon, maar toch zal men er goed aan doen te overwegen in hoeverre de hierboven vermelde maatregelen voor navolging vatbaar zijn.

Alleen door zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de recreatiebehoefte en door het publiek op te voeden in plaats van zonder opgave van reden te verbieden, zal het mogelijk zijn de natuurgebieden van Nederland bruikbaar te maken voor de recreatie.

Foto's bij dit artikel van de schrijver